

nieuwsbrief

UILEN 2015

www.kerkuil.com

voor iedereen die betrokken is bij de bescherming van uilen

Verdubbeling van broedparen

Verrassend veel velduilen
in Friesland

Ook voor de ransuil
was 2014 een topjaar!

Inhoud

3	Stand van zaken Verdubbeling van broedparen
5	Nieuws uit de regio
19	Verrassend veel velduilen in Friesland
21	Ook voor de ransuil was 2014 een topjaar!
22	Muizen- en rattenbestrijding vanaf 1 januari 2015
23	Van de bestuurstafel

Colofon

Deze Nieuwsbrief Uilen is een jaarlijkse uitgave van de Stichting Kerkuilenwerkgroep Nederland en verschijnt in een oplage van 15.000 exemplaren. De nieuwsbrief geeft actuele informatie over de kerkuil in Nederland. Ze is bedoeld voor iedereen die betrokken is bij de bescherming van uilen, zoals eigenaren en beheerders van gebouwen met nestgelegenheid, terreinbeheerders, leden van regionale kerkuilenwerkgroepen en andere belangstellenden.

In 2014 werd ons werk ondersteund door Vogelbescherming Nederland en door alle donateurs.

Samenstelling en redactie

Herman Bisschop (webmaster@kerkuil.com),
Peter van Dam (digitalenieuwsbrief@kerkuil.com),
Reinder Dokter (penningmeester@kerkuil.com),
Albert Fopma (fopma@natuuradvies.eu),
Nanning-Jan Honingh (nanning-jan.honingh@slz.landschapsbeheer.nl),
Johan de Jong (voorzitter@kerkuil.com),
Ruud Leblanc (secretaris@kerkuil.com).

Eindredactie

Helga Aukes Producties

Vormgeving en druk

RBF reclame & communicatie, Drachten
Wieger Atsma (vormgever), Nienke Kuipers (traffic)

Redactieadres

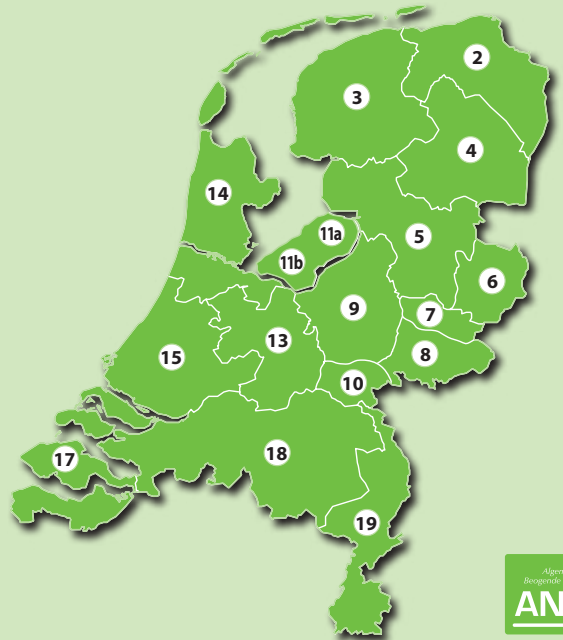
Stichting Kerkuilenwerkgroep Nederland
Ruud Leblanc, Noorderdreef 198, 2152 AC Nieuw Vennepe
Tel. 06 - 532 564 78

Coverfoto

Kerkuilpaartje. (Foto: André Eijkenaar)

Overname van artikelen, tabellen en schema's is alleen toegestaan met de volgende bronvermelding: "Bron: Nieuwsbrief Uilen 2015, Stichting Kerkuilenwerkgroep Nederland". Overname van foto's is zonder toestemming van de fotograaf niet toegestaan.

Uw contactpersoon

Stichting Kerkuilenwerkgroep Nederland (ANBI erkend)

Voor de inventarisatie en bescherming van de kerkuil is Nederland verdeeld in 17 regio's. Deze vallen grotendeels samen met de provinciegrenzen. Uitzonderingen zijn Flevoland, Overijssel en Gelderland. Deze zijn opgesplitst in meerdere regio's.

De Noordoostpolder maakt onderdeel uit van de regio West-Overijssel. In elke regio is een regionale coördinator actief. Hij is het aanspreekpunt voor het kerkuilenbeschermingswerk in die regio. De Stichting Kerkuilenwerkgroep Nederland organiseert ieder jaar in de loop van januari een bijeenkomst voor alle regiocoördinatoren.

Regiocoördinatoren

2	Groningen	André Eijkenaar	0597 - 561 872 / 06 - 222 556 32 eijkenaar-a@planet.nl
3	Friesland	Johan de Jong	0512 - 303 174 voorzitter@kerkuil.com
4	Drenthe	Jaap van de Streek	0528 - 350 450 / 06 - 120 796 67 famvandestreek@ziggo.nl
5	Overijssel	Ger Snaak	0523 - 856 980 g.snaak@ziggo.nl
6	Twente	Johan Drop	06 - 103 487 65 johandrop@kpnplanet.nl
7	Achterhoek Noord	Anton Meenink	0545 - 292 532 a.meenink@kpnmail.nl
8	Achterhoek Liemers	Dick Langwerden	0543 - 461 798 d.langwerden@tiscali.nl
9	Veluwe	Harry van Diepen	0578 - 615114 / 06 - 830 429 54 harryvandiepen@kpnmail.nl
10	Betuwe Oost	Jan Jacobs	024 - 397 25 74 jacobs.j@live.nl
11a	Oostelijk Flevoland	Lykele Zwanenburg	0321 - 318 272 lykele@live.nl
11b	Zuidelijk Flevoland	Allan Liosi	036 - 533 68 34 uilen4all@kerkuilenwerkgroep-flevoland.nl
13	Utrecht & Betuwe West	Paul Hendriks	030 - 637 20 54 p.hendriks@wxs.nl
14	Noord-Holland	Reinder Dokter	0229 - 219 207 penningmeester@kerkuil.com
15	Zuid-Holland	Michel Kuijpers	015 - 256 53 02 michel.kuijpers@caiway.nl
17	Zeeland	Hans Molenaar	0115 - 612 008 / 06 - 132 903 70 h.molenaar@planet.nl
18	Brabant	Jochem Sloothaak	0411 - 66 40 10 jsloothaak@brabantslandschap.nl
19	Limburg	Henk Beckers	047 - 553 30 03 boomvalk@home.nl

Contactadressen Stichting Kerkuilenwerkgroep Nederland

Voorzitter Johan de Jong Tel. 0512 - 303 174 voorzitter@kerkuil.com	Secretaris Ruud Leblanc Noorderdreef 198 2152 AC Nieuw Vennepe Tel. 06 - 532 564 78 secretaris@kerkuil.com of skwn@ziggo.nl	Penningmeester Reinder Dokter Tel. 0229 - 219 207 penningmeester@kerkuil.com
---	--	--

Verdubbeling van broedparen

Tekst en foto's: Johan de Jong

Na drie winters met sneeuw en afwisselend droge en zeer natte periodes en een slechte muizenstand, was de winter van 2013/2014 extreem zacht. In de weilanden bleef het gras groeien. Met name de veldmuis profiteerde van deze omstandigheden. De voortplanting ging onverminderd door en de populatie groeide explosief. In één jaar tijd van een daljaar naar een piekjaar en in Friesland naar een complete muizenplaag. Door de goede oogst van beukenootjes en eikels waren de bosmuis en de rosse woelmuis ook talrijk aanwezig.

De kerkuil profiteerde van deze ideale omstandigheden: de eerste eieren werden in januari gelegd en de laatste jongen in december geringd. Het natuurlijke herstel van de kerkuil in Nederland was een feit.

Een ruime verdubbeling van het aantal broedparen. Een topjaar!

De vrijwilligers troffen bij de controles van de nestkasten regelmatig grote voorraden veldmuizen aan. De jongen konden er niet tegen eten. Het blazen van de jongen werd daardoor weinig gehoord met als gevolg dat de bewoners geen idee hadden of er wel of geen jongen waren. Verschillende broedsels waren dan ook al uitgevlogen voordat de vrijwilligers de nestkasten hadden gecontroleerd.

Broedresultaten

In vergelijking met 2013 steeg het aantal broedparen met 95%!

Het aantal eerste broedsels nam toe van 1210 naar 2475 met een hoog gemiddelde van 4,5 jongen per nest. Het gemiddeld aantal uitgevlogen jongen varieerde van 2,8 (Groningen) tot 5,6 (Twente). Er werden nesten met meer dan 10 jongen geringd!

Totaal vlogen 11.130 jongen uit (in 2013: 3016). Een geweldig broedsucces.

Er waren 520 tweede broedsels met een hoog gemiddelde van 4,0 jongen per

nest. In het plaaggebied in Friesland produceerden 8 paartjes een derde legsel, in totaal voor Nederland 26 derde legsels. In een aantal gevallen werden 'overlappende' broedsels gevonden: het wijfje zat al weer op eieren terwijl de jongen van het eerste legsel nog in de kast zaten.

Een toename van het aantal broedsels met meer dan 100% werd vastgesteld in de regio's: Betuwe Oost, Limburg, Oostelijk Flevoland, Groningen, Drenthe, Utrecht, Zeeland, Noord-Brabant en Limburg. De pieken in het aantal tweede legsels geven de goede muizenjaren aan. Extreme pieken vinden we in de jaren 2004, 2007 en 2014. Dat zijn ook de jaren waar in enkele gebieden in Nederland plagen zijn vastgesteld.

(zie grafiek Tweede broedsels Nederland). De vrijwilligers hebben een druk jaar achter de rug met het controleren en schoonmaken van de nestkasten.

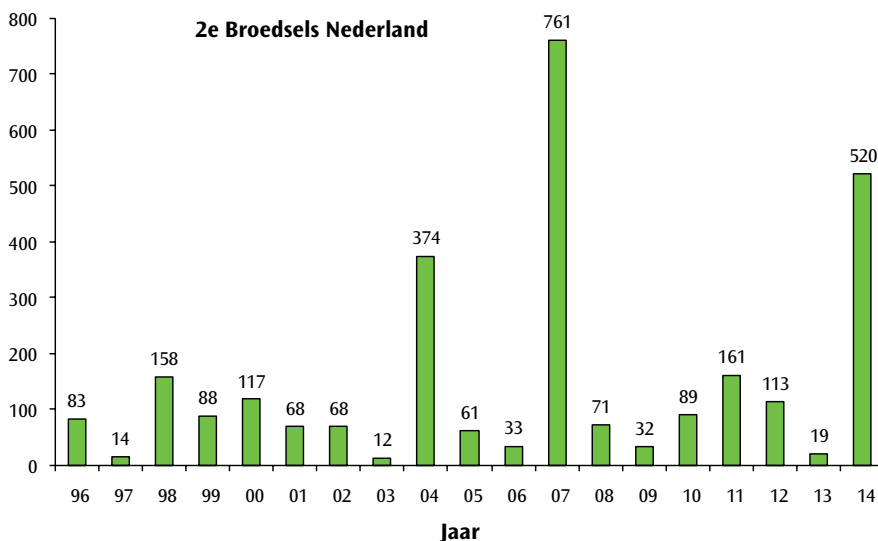
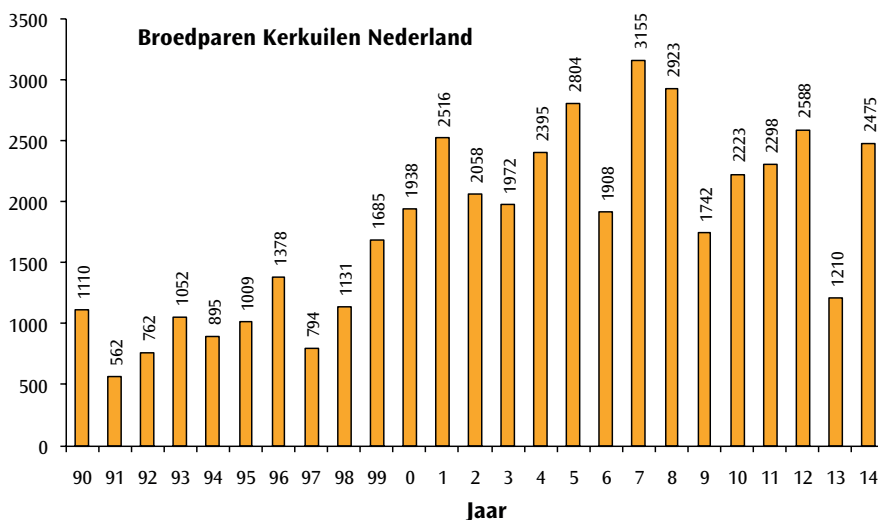
Er is nauwelijks sprake van een pauze, want de eerste eieren in 2015 zijn al waargenomen (januari!).

Regionieus

Harry van Diepen (Veluwe) blijft voorlopig regiocoördinator totdat er een opvolger is gevonden. Wie voelt zich geroepen?

Peter Boelee heeft zich teruggetrokken als coördinator van Zeeland i.v.m. drukke werkzaamheden.

Zijn plaats is ingenomen door Hans Molenaar uit Zeeuws-Vlaanderen.

Pilot Beetsterzwaag

Op woensdag 5 november zijn over een traject van 3 km aan beide kanten van de vierbaansweg bij het kruispunt Beetsterzwaag (Friesland) de hectometerpaaltjes voorzien van een 'draaiende rol' waar uilen en roofvogels niet op kunnen zitten (zie Nieuwsbrief Uilen 2014). Als alternatieve zitplaats is op een afstand van 5 meter van de rijbaan bij elk aangepast hectometerpaaltje een houten T-constructie van 3 meter hoog geplaatst.

Rijkswaterstaat (RWS) heeft ingestemd met het houden van deze praktijkproef. Met camera's zal het gebruik van de zitstokken worden gevolgd. De verkeersslachtoffers onder de uilen worden geregistreerd op dit traject en op vergelijkbare trajecten in Friesland. Op één dag zijn de palen en rollen aangebracht door vrijwilligers van de Werkgroep Kerkuilen Friesland. RWS zorgde die dag voor de beveiliging. Bij gunstige resultaten zullen de aanpassingen ook elders in het land worden toegepast.

Tot slot: vrijwilligers bedankt voor jullie tomeloze inzet!

Voor het komende seizoen veel succes en plezier gewenst bij de controles! ■

Montage 'rol' met v.l.n.r. Jan Koopmans, Johan Bouwhuis en Freerk Jelsma (vrijwilligers Werkgroep Kerkuilen Friesland).

Een aangepaste hectometerpaal met de rol en de alternatieve zitplaats op 5 meter van de rijbaan.

2014											2013	2014 t.o.v. 2013	
	1e broed	mislukt 1e broed	aantal juv. 1e broed	niet gecontr. 1e broed	gem. uitgevlogen	2e broed	uitgevlogen	mislukt	gem. uitgevlogen	3e broed			uitgevlogen
Groningen	129		367		2,8	36	149		4,1	3	16	37	249%
Friesland	450	1	2115		4,7	100	420	5	4,2	8	28	270	67%
Drenthe	232		1141		4,9	49	164		3,3			113	105%
West-Overijssel. / NO Polder	229	12	744		4,7	40	112	4	3,8	0	0	132	73%
Twente	108	4	606	1	5,6	35	163	1	4,7	0	0	70	54%
Achterhoek-Noord	85	2	442		5,2	11	31	1	2,8	0	0	57	49%
Achterhoek-Liemers	86	2	457		5,3	25	121		4,8	1	5	45	91%
Veluwe	96	2	442	9	4,6	6	27		4,5	0	0	54	78%
Betuwe-Oost	28	3	126		4,5	9	43		4,8	1	3	5	460%
Flevoland / Zuid	42	6	172		4,1	21	79	5	3,8			32	31%
Flevoland / Oost	12	0	64		5,3	6	33	1	5,5	1	5	4	200%
Utrecht-Betuwe-West	71	1	334		4,7	15	80		5,3	1	2	28	154%
Noord-Holland	138	10	558		4,0	45	193	4	4,3	2	2	71	94%
Zuid-Holland	110	5	377	21	4,2	29	87	5	3,0	5	23	66	67%
Zeeland	117		405		3,5	17	57		3,4	0	0	53	121%
Noord-Brabant	418	10	2162	9	5,3	53	220	4	4,2	3	12	144	190%
Limburg	124	7	618	1	5,0	23	85	2	3,7	1	7	29	328%
TOTAAL 2014	2475	65	11130	41	4,5	520	2064	32	4,0	26	103	1210	105%

Gebiologeerd kijken naar een nachtvlinder!

Groningen

Tekst en foto: André Eijkenaar

Nieuw elan in werkgroep

Het jaar 2014 kon met het jaar 2013 niet in een groter contrast staan. 2013 was mijn slechtste jaar ooit en 2014 mijn beste. Weliswaar niet in absolute zin maar samen met de hoeveelheid tweede en zelfs derde legsels spectaculair. Ook de ransuilen, die zeer onvoorspelbaar zijn wat betreft nestlocatie, deden met 14 legsels fantastisch mee.

In de werkgroep is gelukkig met een aantal gedreven vrijwilligers een nieuw elan gekomen in een aantal regio's.

De bescherming van het zuidelijk Westerkwartier is nog zorgelijk maar in de laatste jaarvergadering zijn daar hoopvolle afspraken over gemaakt. Het grote aantal muizen maakte dat de kerkuilen hun territorium tegenover concurrenten wat minder fel betwisten. Op twee locaties kwam ik legsels tegen die niet meer dan

50 meter uit elkaar lagen. In beide gevallen met vijf jongen. Vervelende bijkomstigheid was dat een steenmarter dan ook in 1 nacht een enorme impact kon hebben op de legsels: tien jonge en drie volwassen kerkuilen verloren die nacht hun leven. Lokaal kwamen er in Groningen ook zeer grote legsels voor. Ik ben zeer benieuwd wat dit jaar voor effect gaat hebben op 2016. ■

Tekst en foto: Albert-Erik de Winter
(Landschapsbeheer Groningen)

Kerkuil met elf kuikens

Gemiddeld hebben kerkuilen in Groningen een legsel van vier tot zeven eieren. In 2014 waren broedsels met acht of negen jongen echter heel gewoon. Het broedsel in de boerderij van mevrouw Groeneveld bij Stedum spande echter de kroon. Hier zaten tijdens een controle op 19 augustus 2014 maar liefst elf kuikens in een kerkuilenkast.

De elf kuikens zijn geringd en van elk kuiken is het gewicht bepaald en de vleugellengte gemeten. Op basis van deze gegevens kon worden geconcludeerd dat het jongste kuiken een leeftijd had van ongeveer 21 dagen en het oudste van circa 49 dagen.

De uilskuikens waren ogenschijnlijk allemaal goed gezond. ■

Kerkuilbeschermers Anno Gallema (l.) en Carel Leemhuis met de elf kuikens.

Tekst: Johan de Jong

Veldmuispiek gaat over in plaag

Het jaar 2014 gaat de boeken in als een topjaar voor de veldmuis, maar voor Friesland als een plaagjaar. Grote stukken weiland in Zuidwest-Friesland lagen er kaal bij: duizenden muizengaatjes en praktisch geen grassprietje meer te bekennen.

Verwacht werd dat, na het daljaar van 2013, de veldmuipopulatie de jaren erna weer geleidelijk zou herstellen en uitgroeien tot een nieuwe piek na drie tot vier jaar. Maar mede dankzij de zeer zachte winter van 2013/2014 bleef het gras groeien en ging de voortplanting van de veldmuis zonder onderbreking gewoon door.

De omstandigheden voor de veldmuis waren ideaal. De voortplanting kende geen winterstop zoals gewoonlijk van eind oktober tot februari. Elke maand kregen de muizen 6 tot 8 jongen.

Jonge veldmuizen zijn na een maand geslachtsrijp en doen dan volop mee aan de voortplanting. En dan groeit de populatie razend snel.

Voor de predatoren van de veldmuis stond de tafel gedekt. Zelfs de velduil ontdekte de goede muizengebieden en nam in aantal explosief toe van enkele broedparen in 2013 tot zo'n 50 paar in 2014.

Velduilen zijn nomaden, die vaak lange zwerftochten maken in Europa op zoek naar goede voedselgebieden.

Uilen, ooievaars, reigers, roofvogels (buizerd, torenvalk, kiekendief), meeuwen, kraaien, vossen en marters profiteerden van de rijkdom aan voedsel.

De eerste resultaten van de braakbalanalyse uit Friesland (Werkgroep Braakballen Friesland) leverden een hoog percentage aan veldmuizen op (80-90%). Voor de velduilen, die in de weilanden tussen de veldmuizen hun nest hadden, was het aandeel 99% veldmuis (*mededeling Romke Kleefsta*).

Bij de ransuil werd tegen het einde van het jaar een sterke toename van het aantal roestplaatsen en het aantal uilen vastgesteld: 146 locaties en 1800 uilen (*mededeling Harry Wijnandts*).

Het 'lachen' vergaat deze veldmuis snel...
(Foto: André Eijkenaar)

Braakballen werden op alle locaties verzameld en een deel ervan is uitgeplozen met als resultaat een gemiddelde van 98% veldmuis (*mededeling Wiesje Spiekstra*).

Om een indruk te krijgen van het aantal gepredeerde muizen zijn ruwweg door kerkuil, ransuil en velduil in Friesland ruim 6 miljoen veldmuizen gegeten! ■

Duizenden muizengaatjes geven de muizenplaag in Friesland weer.
(Foto's: Johan de Jong)

Drenthe

Tekst: Frans Geene

Een mooi(e) (voor)val

Op warme zomerdagen kan het soms erg warm worden in een nestkast met jonge kerkuilen. Temperaturen van in de 40°C komen voor. De jongen gaan dan aan de wandel in de nestkast om een koeler plekje te zoeken.

Daarom proberen we er bij het plaatsen van de nestkast altijd rekening mee te houden dat deze niet direct onder het dak met golfplaten of pannen komt.

Soms lukt dat niet goed en krijgen we van de bewoner te horen dat er een uiltje uit de kast is gevallen. Helaas overleeft deze het dan zelden. Een andere directe oorzaak van jongen die uit de kast vallen is, dat de kast te veel uitwerpselen en braakballen bevat. Als de jongen dan bij het gat komen, hoeven ze nauwelijks meer te springen en vallen ze direct naar beneden.

Op een warme dag in juli 2014 vond er in Drenthe een bijzonder(e) (voor)val plaats bij een reparatiebedrijf van oude auto's. Een uilskuiken van een dag of tien oud

wilde de warmte ontluchten en sprong door het gat het onbekende tegemoet. Dit betekende een val van 8 meter naar een betonnen vloer met veel ijzermateriaal.

Tussen het ijzer bevond zich ook een oude tas met papier erin. Laat het jong nu precies in deze tas terechtkomen!

Je kunt dus wel spreken van een kuiken met een engeltje op zijn schouder.

Het kon zonder één schrammetje teruggeplaatst worden in de inmiddels weer schoongemaakte kast. ■

Overijssel

Tekst en foto: Jan Leferink

Over vrouw Olst en man Agelo

'Zijn er niet genoeg kerkuilen geringd? Wat voor zin heeft het om elk jaar weer zoveel tijd te besteden aan het ringen?' Hieronder het veertien jaar durende verhaal van een kerkuilenkast en de bewoners. Een boeiend verhaal over de

wisseling van de bewoners dat zich afspeelt in Radewijk, een buurtschap in het noordoosten van Overijssel.

Op 10 maart 2001 is er een kast geplaatst, de zoveelste in een omgeving waar al jarenlang een aantal kerkuilenaarpaartjes broedt. Ook in het aangrenzende Duitsland zijn door iemand uit Emlichheim veel kasten geplaatst. Het is niet verwonderlijk dat de kast kort

na de plaatsing wordt bezet en er een geslaagd broedsel is te melden. Een van de adulten is ongeringd, de andere heeft zich niet laten pakken.

Door onervarenheid is er niet gekeken of de ongeringde uil ook een broedvlek heeft.

In 2002 zijn beide uilen vertrokken; er wordt in dat jaar niet gebroed. In 2003 is er opnieuw een paartje. Het vrouwtje is op 31 juli 2000, ca. 50 kilometer

Vrouw Junne en man Agelo, één van de broedparen van de kast bij Radewijk.

ten westen van Radewijk, geringd in Olst. We noemen haar vrouw Olst. Het mannetje is ongeringd. Op 10 december van hetzelfde jaar zit vrouw Olst met een ongeringde man in de kast. Het mannetje wordt nu geringd.

In 2004 is er door vrouw Olst gebroed. De man kon niet worden gecontroleerd. Op 10 december 2004 heeft de ongeringde man de kast verlaten en is opgevolgd door een op 22 juni 2002 bij Agelo (Twente) geringde man. We noemen hem man Agelo. In 2005 vormen vrouw Olst en man Agelo een broedpaar.

Het jaar daarop is vrouw Olst nog steeds aanwezig, man Agelo is niet gecontroleerd. In 2007 komen vrouw Olst en man Agelo zelfs tot twee broedsels. Samen met andere kerkuilen hebben zij het jaar 2007 tot een topjaar gemaakt met nog nooit eerder zoveel broedende paartjes in Nederland.

In 2008 lukt het niet om de adulte kerkuilen op ringen te controleren. Uit de gegevens van 2009 en 2010 mag

worden aangenomen dat paarvorming van vrouw Olst en man Agelo tot een succesvol broedsel heeft geleid. Op 12 maart 2009 komt vrouw Olst echter om het leven door een botsing met een auto op één kilometer afstand van de broedplaats. Een nieuwe vrouw neemt dat jaar bezit van de kast en komt tot broeden. De adulten zijn in 2009 niet gecontroleerd op ringen.

In 2010 is het vrouwtje gecontroleerd. Zij is op 23 juni 2005 geringd in Junne (Ommen), ruim vijftien kilometer verwijderd van de broedplaats. Het mannetje is de bekende man Agelo.

Een jaar later is het niet duidelijk of vrouw Junne nog aanwezig is geweest. In september van dat jaar is zij in ieder geval vervangen door een ongeringd vrouwtje. Op 15 september 2011 wordt zij geringd als vrouw Radewijk.

Man Agelo heeft het in ieder geval goed gedaan in 2011; hij werkt mee aan het grootbrengen van twee broedsels.

In 2012 vormen vrouw Radewijk en man Agelo nog steeds een paartje en brengen één broedsel groot.

In 2013 is er niet gebroed. Radewijk vertoont het beeld van de rest van Nederland: slechte broedresultaten.

Vrouw Radewijk heeft de kast verlaten en heeft de keuze laten vallen op een ca. één kilometer verder geplaatste kast. Man Agelo blijft in 2013 spoorloos.

In 2014 heeft een nieuw paartje bezit genomen van de kast. Beide kerkuilen zijn aanvankelijk ongeringd. De schrijver van dit artikel heeft beide vogels geringd.

In 14 broedseizoenen zijn er minimaal drie mannen en vier vrouwen als broedvogel in de nestkast geweest. Vrouw Olst is minimaal zes jaar broedvogel geweest, man Agelo negen jaar. Elk jaar is het weer fijn om deze nestkast te controleren. Niet alleen door het interessante verloop van de aanwezigheid van de adulte uilen, maar ook vanwege het enthousiasme van de bewoners en hun twee kinderen. Zij zijn altijd heel benieuwd hoe het hun uilen vergaat. ■

Twente

Tekst en foto: Johan Drop

Vroegste broedsel van Nederland?

De start van het broedseizoen in 2014 was zeer verrassend. Rond half maart kwam er een bericht van Gert Jan Tijans uit Oud Ootmarsum dat er jonge kerkuilen zaten in de kast op hun erf.

Deze melding was het begin van een uitzonderlijk goed broedseizoen voor de kerkuil in 2014.

In de laatste week van maart konden op dit adres al vier jonge kerkuilen worden geringd, maanden vroeger dan normaal, waarbij deze jongen bovendien al zeven weken oud bleken te zijn. Teruggerekend werd het eerste ei al op 3 januari gelegd, terwijl normaal gesproken jaarlijks de eileg pas vanaf half april op gang komt. Dat was dus bijna vier maanden vroeger en daarmee ging dit broedsel als een van de vroegste in Nederland in de boeken.

Door een warme en droge maand april nam het aantal muizen alleen maar toe.

Het aantal jongen was dan ook uitzonderlijk hoog. Nesten met zes of zeven jongen waren meer regelmaat dan uitzondering. Dertien broedparen zorgden elk voor acht uitgevlogen jongen.

We hadden één broedsel met zelfs negen jongen. Hiervan overleefde echter één jong het niet. De aanvoer van prooien bleef groot, zodat zelfs met het grote aantal jongen er nog muizen opgehoopt in de kast lagen.

Maar hiermee was het broedseizoen 2014 nog niet ten einde. Nauwelijks werden de laatste jongen van het eerste broedsel geringd of er zaten alweer kerkuilen te broeden op een tweede legsel. Zelfs midden in de zomer was het aantal muizen nog zo groot dat 35 van de 108 broedparen begonnen aan een tweede broedsel.

Eind juli werden de eerste jongen van het tweede broedsel al geringd.

Bijzonder was dat bij enkele broedparen overlapping was tussen het eerste en het tweede broedsel. Nog voordat de jongen van het eerste broedsel de nestkast hadden verlaten werd al een tweede gestart in een andere nestkast op het erf of in

De muizenaanvoer was zo groot dat er zelfs bij acht jongen nog voorraad overbleef.

een nestkast op een naburig gelegen erf. De muizen in het leefgebied van deze broedparen waren kennelijk nog zo talrijk dat het mannetje in zijn eentje zowel de jongen uit het eerste broedsel als het broedende vrouwtje van voedsel kon voorzien. ■

Verrassing in bosuilenkast

Omdat er tweede broedsels van kerkuilen werden verwacht werden de kerkuilenkasten later in het seizoen hierop gecontroleerd en werd de eigenaren gevraagd op te letten of er aanwijzingen waren voor een tweede broedsel.

In de kerkuilenkast op het erf van Jan Nijmeijer uit Rossum waren op 13 mei al zeven pullen geringd en omdat op deze uitstekende locatie elk jaar kerkuilen broeden, werd begin augustus de kast in de kapschuur weer gecontroleerd.

Helaas bleek de kast alleen braakballen te bevatten.

Twee weken later werd de ringer door Jan gebeld met de mededeling dat er vijf kerkuilen zaten die al aardig groot waren. De ringer merkte op dat hij de kast zelf twee weken daarvoor had gecontroleerd en dat er niets in zat. 'Ja, maar ze zitten niet in de kerkuilenkast in de kapschuur, maar in de bosuilenkast buiten, bij de kapschuur.'

Een medewerkster op het bedrijf van Jan had vreemde geluiden gehoord bij de bosuilenkast die in de boom bij de kap-

Deze vier kerkuilen zorgden voor de verwarring.

schuur hing. Toen Jan vervolgens deze kast controleerde, trof hij hierin vijf jonge kerkuilen aan, die behoorlijk smerig waren in een drijfmatte kast.

Daarop werden de kerkuilen een beetje droog gewreven, de kast voorzien van droog nestmateriaal en werden er ventilatiegaatjes geboord in de bodem en zij-kanten van de kast.

Toen de ringer de volgende dag de kast controleerde, trof hij nog vier levende en alweer opgedroogde en redelijk uitgedoste jonge kerkuilen aan. Eentje had helaas het loodje gelegd. De bosuilenkast werd nogmaals voorzien van droge houtsnippers en extra ventilatiegaten en de jongen werden geringd, waarna ze in de inmiddels opgedroogde kast terug werden geplaatst.

Nog niet eerder waren er door de ringer kerkuilen aangetroffen in een bosuilenkast in een boom. Vermoedelijk was het nog wat druk in de kerkuilenkast waar in mei zeven jongen in zaten, die nog lang in de kast bleven, terwijl de oude kerkuilen aan een tweede legsel wilden beginnen.

Door kerkuilenkastennood namen de kerkuilen maar genoegen met een bosuilenkast. ■

De bewuste bosuilenkast.

Achterhoek Noord

Tekst en foto's: Eddie Oosthof

Golfulen

Eind jaren 80 van de vorige eeuw werd Lochem een golfclub rijker. De Lochemse Golf- & Countryclub 'De Graafschap' vestigde zich op de landerijen van Tinus Heijink. De boerderij werd verbouwd tot clublokaal en restaurant. Wij weten niet of er toentertijd al kerkuilen op de boerderij aanwezig waren. En ook niet hoe het komt dat de timmerlieden uilenkasten hebben gemaakt, compleet met oelebord en invliegkoker. Wel weten we dat de golfclub altijd veel op had met vogels, want ik herinner me nog dat we begin jaren 90 zijn wezen kijken of we nestkasten konden ophangen voor kleine vogels en eventueel torenvalken. Pas later hebben leden van onze VWG (Vogelwerkgroep) daar gehoor aan gegeven en de golfbaan hangt nu vol met kleine nestkasten. Ook aan de torenvalk en de bosuil is gedacht. Pas vanaf het begin van deze eeuw weten we dat er af en toe kerkuilen

broedden. Het was echter een riskante onderneming om bij de kasten te komen. Een van onze leden heeft eens op de zolder, vol gelegd met leidingen, een lelijke val gemaakt. Voor ons een reden om daar wat aan te veranderen. Er ligt nu een soort loopplankenpad en er staat een vaste ladder, waardoor de ene kast makkelijker te bereiken is. De timmerlieden van toen hadden erg hun best gedaan op de kasten, maar wisten niet goed hoe een kerkuilenkast er van binnen uitziet. Jonge uilen konden vanuit de kast zo naar buiten via de invliegkoker. Het gevolg was dat jonge uilen een paar jaar achter elkaar voor de deur van het restaurant belandden, want ze gleden zo vanaf het eind van de koker over het schild van het dak naar beneden. Enkele van die jongen zijn naar de roofvogelopvang in Barchem gebracht en daar groot geworden. Een van onze controleurs heeft over deze gebeurtenissen een verhaal geschreven in het blad van de golfclub en dat heeft de VWG Zutphen en de vogelopvang een flinke financiële bijdrage opgeleverd.

Ondertussen hebben we beide kasten schoongemaakt, waardoor de drempel die er wel in zat weer vrij kwam en de jongen in de kast blijven tot ze groot genoeg zijn.

Afgelopen jaar was het al tijdens de eerste controle van een kast (15 mei) duidelijk dat de uilen vroeg waren. De jongen waren al groot en zijn direct geringd. Voor de zekerheid werd ook in de andere kast gekeken en tot onze verbazing zat vrouw kerkuil daar al op vijf eieren. Bij de tweede controle waren er vijf kleine jongen, waarvan er in de loop van juli drie geringd zijn. Al met al zijn de golfulen in 2014 goed geweest voor zes uitgevlogen jongen. ■

De golfulenkast.

Ransuiljong maakt zich groot.
(Foto: André Eijkenaar)

Achterhoek Liemers

Tekst en foto: Wied Hendrix
(oелеman en opa van Stijn)

De vierjarige Stijn, kerkuilenbeschermers in spe?

Mogen we even meekijken, oелеman?

Het leuke van het kerkuilen- en steenuilenbeschermingswerk is dat je niet alleen met de uilen te maken hebt, maar ook met de bewoners van de uilenerven. De meeste erfbezoekers zijn er graag bij als er geringd wordt, want het zijn toch vooral 'hun' uilen waar je mee bezig bent en daar zijn ze meestal best trots op. Soms word je de eerste keer op een erf nog met een beetje argwaan bekeken, maar als je je netjes gedraagt, dan promoveer je binnen enkele jaren tot 'oелеman'!

'le goan hier niet allennig rondlopen', werd me bij het eerste erfbezoek eens te verstaan gegeven door iemand die later toch een hele aardige man bleek met een warme belangstelling voor al wat vliegt en fladdert.

Bij het ringen is altijd wel publiek aanwezig en dat geeft een extra dimensie aan het uilenwerk. Voordat je het weet, ben je ook nog educatief bezig.

Zo had ik al eens een groep van een platte-landsvrouwenvereniging (vandaag de dag ongetwijfeld een hipperre naam, maar de

doelgroep is nog steeds dezelfde), die na een avond over kerkuilen en ballenpluizen ook wel eens echte uilen wilde zien. En natuurlijk zijn er de schoolklassen met kinderen en juffen. Ook zijn er elk jaar wel IVN-groepen met een kinderactiviteit rondom uilen. Afgelopen jaar brak er nog lichte paniek uit toen een meisje door een jonge steenuil ondergepeept bleek. 'Shit happens', zeggen ze dan. Ook heb ik een adres waar bij het ringen nog wel eens een omaatje uit de buurt wordt aangevoerd. En altijd zijn er natuurlijk kinderen, die allemaal uilen willen vasthouden.

Op de foto kleine Stijn van vier, die zijn uilige equivalent eens diep in de ogen kijkt. Zijn kolenschopjes omklemmen krampachtig het uilenlijfje want z'n opa zei nog: 'nootit loslaten'. De vraag is natuurlijk: wat gebeurt er achter dat bril-letje? Slaan daar al kleine vonkjes over? Hebben we hier te maken met een kerkuilenbeschermers in spe? De tijd zal het leren, want misschien wordt hij wel gewoon boer, bakker of brandweer... Spannend was het in elk geval wel zo'n pluizig beest in je knuisten! ■

Oostelijk Flevoland

Tekst en foto: Lykele Zwanenburg
en Hans Docter

Hoogste score kerkuilenjongen

Lykele Zwanenburg is vanaf 1977 betrokken bij de controles die destijds door de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders (RIJP) werden uitgevoerd.

Vanaf 1983 is hij begonnen met het controleren van de aanwezige kerkuilenkasten, want de RIJP had zich inmiddels teruggetrokken uit Oostelijk Flevoland. Vanaf 1993 is Hans Docter samen met Lykele Zwanenburg actief om de kasten te controleren en ze op aanvraag te plaatsen. Op dit moment beheren ze zo'n honderd kasten in Oostelijk Flevoland, dat in twee regio's is verdeeld.

Op 7 mei werden in Lelystad de eerste vijf jongen geringd. De laatste jongen zijn op 11 oktober geringd. Bij Biddinghuizen werd een kast gecontroleerd op 30 mei en daar zat één jonge kerkuil al volledig in het verenpak om uit te vliegen. De overige vogels waren waar-

schijnlijk al uitgevlogen. In de meeste gevallen worden in deze kast zes tot acht jongen groot gebracht.

Op 1 september zat er een tweede broedsel met bijna acht uitvlieg- bare jongen in.

Op precies dezelfde data bij een bedrijf in Lelystad respectievelijk acht en zeven jongen die alle zijn uitgevlogen. Bij een broedgeval aan de Sternweg zaten zeven jongen in de kast. Hiervan waren twee grijs getint. Deze kleurafwijking komt een enkele keer voor maar was hier nog niet eerder voorgekomen.

In Dronten heeft een paartje drie keer gebroed en respectievelijk zeven, zeven en vijf jongen grootgebracht, hetgeen in Oostelijk Flevoland eveneens een unicum was.

Kasten waar geen kerkuilen in broeden, waren doorgaans bezet met de holenduif en een aantal met torenvalken. Tot op heden zijn er nog geen terugmeldingen van verkeersslachtoffers van kerkuilen die dit jaar zijn geringd.

Hopelijk wordt 2015 weer een goed kerkuilenjaar dankzij de vele muizenplagen die momenteel voorkomen in verschillende delen van Nederland. ■

De zeven jongen aan de Sternweg.

Tekst en foto: Marc van Leeuwen

Dossier Werkhoven: eind goed, al goed!

Op een plek bij Werkhoven (Utrecht) waar al jaren door kerkuilen gebroed werd in een open kapschuur, werd de boer door verhoging van de pacht gedwongen zijn bedrijf te beëindigen.

De boerderij kwam zo in 2011 leeg te staan. Het was al snel duidelijk dat de eigenaar wilde incasseren door een aanvraag voor een bouwvergunning van twee kapitale villa's. Daarop schreven we in overleg met de lokale vrijwilliger de eigenaar aan om hem op de hoogte te stellen van de aanwezigheid van een broedlocatie van de kerkuil. We hebben hier nooit enige reactie op mogen ontvangen.

Tot op een dag in 2013 de slopers aan de slag gingen. Door alerte signalering van de lokale vrijwilliger en in samenwerking met de landelijke inspectie van VWA kon de sloop per direct worden stilgelegd. Dat was echter slechts uitstel van executie en daarom moest er iets verzonnen worden.

De wind waaide nu echter uit een hele andere hoek want de nieuwe eigenaar gaf aan dat hij de uilen graag wilde behouden op zijn erf en dat hij ook bereid was om daar in te investeren. Hij wilde de uilen graag een permanente plek geven in de nieuwe bebouwing. Dat was na alle voorgaande perikelen natuurlijk een positieve impuls. Maar het basisprobleem bleef want uiteindelijk moest alles toch eerst tegen de vlakte voordat er aan nieuwbouw gedacht kon worden.

Een andere schuur bood tijdelijk uitkomst, maar die zou uiteindelijk ook moeten verdwijnen.

In de directe omgeving waren geen goede alternatieven. Mijn ervaring met kerkuilkasten in bomen is niet erg goed. Ooit hadden we succes, toen in verband met een verbouwing de uilen (tijdelijk) moesten verkassen en ze de nestkast in een boom bleken te accepteren. Maar het jaar erna waren de uilen daar toch verdwenen.

Nu bedacht ik dat je de kerkuilen het idee moet geven dat ze ergens beschut 'binnen' zitten. Een hele schuur in de boom hangen is natuurlijk geen optie, maar ik probeerde me te verplaatsen in

de kerkuilen. Ik verzon een hele grote nestkast, een soort boomhut met een ruim voorportaal en een totaal vloeroppervlak van 90 x 100 centimeter.

De gedachte hierachter was de uil het 'gevoel' te geven eerst een schuurtje binnen te vliegen en daarna pas zijn eigenlijke nest te betreden. Hij is in juli 2014 geplaatst. Ik weet niet of er ooit gebroed zal gaan worden, maar toen ik na een paar weken ging kijken hoorde ik van werklui dat er een kerkuil uitgevlogen was en bij inspectie van de kast lagen er braakballen en ruiveren in de kast... Begin februari 2015 zat er (nog steeds?) een kerkuil die geringd kon worden.

Op het erf zijn ook regelmatig steenuilen aanwezig, maar ik heb ze nog nooit op broeden kunnen 'betrappen'. Daarom is als extra faciliteit achter in de 'vestibule' nog een schoenendoosachtige steenuilnestkast ingebouwd waardoor optimaal gebruik wordt gemaakt van het materiaal en de kansen voor bezetting ter plaatse. De steenuilen hebben hun eigen ingang aan de zijkant van de kast. ■

Hij hangt! (Pfff... Nu het dakleer er nog op..)

Noord-Holland

Tekst: Nico Schouten

Foto: Luc Smit

Bijzondere nestkeuzes bij tweede broedsels

Afgelopen broedseizoen waren er opvallend veel tweede broedsels. Dit bleek een landelijke trend te zijn en we waren als regiocoördinatoren extra attent op de controles hiervan. Bij een drietal gevallen bleek het tweede broedsel op een wel heel bijzondere plek te hebben plaatsgevonden.

In een nestkast, geplaatst in een open kapschuur, hadden de kerkuilen een eerste broedsel met zes eieren en net zoveel uitgevlogen jongen. Omdat er bij deze kast nogal veel concurrentie was van kauwtjes, torenvalk en holen- en houtduif had ik hier een tweede nestkast bijgeplaatst, in de boerderij die op 50 meter afstand naast de kapschuur staat. De kerkuilen rustten overdag vaak in de boerderij. Toen ik bij controle geen vervolgletsel in de reguliere nestkast aantrof, ben ik in de kast in de boerderij gaan kijken. Hier bleek een tweede broedsel aanwezig met acht eieren.

Bij het ringen van deze jongen zat er wel een groot verloop in de leeftijden van de jongen. De oudste was 35 dagen en de jongste 9. Deze jongste uil heeft het helaas niet gehaald. In totaal heeft dit kerkuilenpaar 13 jongen ter wereld gebracht.

In een andere kerkuilennestkast in een grote landbouwschuur, waar de kast boven de graansilo's geplaatst is, kwamen uit het eerste legsel vijf jongen voort. Ook hier geen vervolgletsel in de kast. Omdat er een aantal jaren geleden in de landbouwschuur een dood, niet vliegvlug jong van een kerkuil op een landbouwmachine werd gevonden, heb ik toen een onderzoekje ter plaatse ge-

In de boomholte.

daan. Boven de landbouwmachines zat een grote ronde hooiblazerpijp waarin halverwege wat prut en stof lag. Ik had toen het vermoeden dat hier mogelijk een keer gebroed was. Groot was mijn verbazing toen ik wederom in de pijp keek en jonge kerkuilen en eieren zag liggen.

Om deze acht jongen te ringen, kwam er heel wat kunst en vliegwerk aan te pas. De pijp met een diameter van 40 cm had een lengte van ongeveer 8 meter met in het midden een bocht van 45 graden naar beneden. Het nest lag net voor de bocht. Om de jonge kerkuilen hieruit te krijgen stonden we in een 'kuubskist' met 2 man, welke met de heftruck voor de pijp gemanoeuvreerd werd. Met een telescoopstang van het zwembad hebben we een aantal jongen naar voren uit de pijp weten te krijgen. De overige jongen hebben we voorbij de bocht geduwd waarna ze - als op een glijbaan - naar beneden gleden en konden worden opgevangen.

Na het ringen hebben we de jongen in de kerkuilennestkast geplaatst omdat de pijp te gevaarlijk was voor de jongen. Ze konden hier uit vallen en verongelukken. De leeftijden van de jonge kerkuilen

varieerden van 15 tot 44 dagen oud. Bij nacontrole bleken alle jongen succesvol uitgevlogen te zijn. Ook dit kerkuilenpaar bracht 13 jongen voort.

Bij een derde geval, waar de kerkuilennestkast eveneens in een open kapschuur zat, kwamen er vier jongen uit het eerste broedsel. Bij nacontrole leek ook hier geen sprake te zijn van een vervolgletsel. Op 3 juni waren de jongen geringsd en succesvol uitgevlogen.

Op 25 september liep de eigenaar van dit perceel 's avonds rond zijn boerderij en hoorde een geblaas. Dit kwam niet uit de richting van zijn kapschuur maar uit een holte van een nabijgelegen boom.

Na inspectie door ringer Luc Smit de volgende dag, bleken er in de boomholte vier jonge kerkuilen in de leeftijd van 38 tot 52 dagen te zitten. Hij wist de jongen met moeite door het ronde gat - met een diameter van ongeveer 15 cm - naar buiten te krijgen. Achter het gat bevond zich een grote holte waar de kerkuil een zee van ruimte had om te broeden.

Naar ons bekend is dit een uniek broedgeval van een kerkuil in een natuurlijke nestgelegenheid. Dit uilenpaar kreeg totaal dus acht jongen. ■

Zuid-Holland

Tekst: Michel Kuipers

Foto: Ben van Schie

'Tweederde broedsel' in het Westland

Ooit deed Ben van Schie de belofte aan zijn vader om de ouderlijke boerderij in oude luister te herstellen, inclusief

de bijbehorende schuur. En als een Westlander iets belooft, dan doet hij dat ook. Dus de boerderij is weer klokgaaft, de schuur weer in prima staat. En toen dook een jaar of drie geleden een kerkuil op in de schuur. Ben was als natuurliefhebber in alle staten en alles moest in het werk gesteld worden om het de uil naar de zin te maken.

Dus in dat magere muizenjaar werden dagelijks de muizen geserveerd in een oude badkuip totdat de uil goed gevestigd was in zijn nieuwe omgeving. Daarna verschenen meerdere camera's in de schuur en werden er vele uren - vaak samen met de visite - gespendeerd voor de televisie die de uilen live in de woonkamer bracht.

Maar 2014 was geen mager muizenjaar, maar een jaar waarin de muizen niet op konden. Op veel plaatsen raakten de uilen aardig in de war van zo'n enorm voedselaanbod. Zo ook de uilen van Ben.

Het jaar begon vrij vroeg toen op 27 maart 2014 het eerste ei verscheen.

In totaal werden in dit legsel vier eieren geproduceerd. Maar al voor het uitvliegen van dit eerste nest werd op 25 juni een tweede legsel gestart. In de tweede kast die in de schuur hangt.

Het tweede ei verscheen op 27 juni, waarna er twee weken lang geen ei meer bij kwam. Een op het eerste oog beperkt tweede broedsel van twee eieren dus. Maar tot Ben's grote verbazing

verschenen na twee weken nog eens vier eieren in het nest, waarvan de eerste twee rond 25 juli uitkwamen.

Verwacht werd dat het vrouwtje de verzorging van de twee jongen voorrang zou geven boven het broeden op de vier resterende eieren. Maar het liep anders. Het aanvoeren van voedsel werd volledig door het mannetje verzorgd en het vrouwtje broedde stug door op de resterende vier eieren, die rond 20 augustus uitkwamen. Van deze vier nakomertjes is de kleinste verdwenen.

Maar de overige drie nakomertjes deden het prima en het hele stel van vijf is uiteindelijk succesvol uitgevlogen. ■

Het merkwaardige gezinnetje van de twee 'grote broers' met hun jongere familieleden. Een soort tweederde broedsel dus....

Zeeland

Tekst en foto's: Peter Boelee

Operatie geslaagd!

Op 2 oktober kreeg ik via Stichting Landschapsbeheer bericht dat bij boer De Theije het asbestdak van zijn stalen schuur moest en dat hij vermoedde dat daar jonge kerkuilen onder zaten.

Jaren achtereen had dat kerkuilpaartje daar tussen het dak en de isolatieplaten eieren gelegd en jongen grootgebracht. Er was nooit een kast geplaatst waardoor onze uilenwerkgroep dus ook niet op de hoogte was van dit jaarlijkse broedgeval.

De familie maakte zich zorgen want het vervangen van het asbestcementen dak door een nieuw dak zou de terug-

Mevrouw en de heer (derde van links) De Theije met de mannen van Hoondert Staalbouw BV, Kevin, Jeroen en Paco. Door hun kordate handelen hebben de vier jonge kerkuilen het gered.

keer van de kerkuilen naar hun broedplek daar onmogelijk maken.

Samen met Jos, de vaste controleur van deze regio, heb ik daar toen een vervangende kerkuilenkast gebracht.

Enkele dagen later lichtten de mannen van Hoondert Staalbouw BV het oude dak en troffen inderdaad vier jonge kerkuilen op de isolatieplaten aan. Ze legden vervolgens de jonge kerkuilen en verscheidene dode muizen, die ze onder de dakplaten gevonden hadden, in de kast die ze op een van te voren gebouwd platform in een es hadden geplaatst. De kast stond dan wel maar een meter of tien van de plek van het nest vandaan, maar kerkuilen zijn gewend om in een gebouw te broeden en dus niet in een kast buiten in een

boom. Het was dus een gok of de ouders de jongen buiten in de kast wel zouden kunnen vinden.

(In de landelijke kerkuilnieuwsbrief heeft al eens een verslag gestaan van het verplaatsen van jonge kerkuilen in een kerkuilenkast buiten in een boom, dus ik wist dat het mogelijk was.)

Op 10 oktober ben ik samen met Bram en Johan teruggekeerd om te kijken hoe het met de jongen in de kast ging. Met behulp van de hoogwerker van het staalbouwbedrijf en Johan als (bevoegd) hoogwerkmachinist werd er een kijkje in de kast genomen. Er zaten vier vette jongen in de kast die Johan in een emmer plaatste, waarna ze beneden gewogen en geringd werden.

Met behulp van een hoogwerker wordt een kijkje in de boomkast genomen.

Aangezien ze een bovengemiddeld gewicht hadden voor een leeftijd van 38 dagen hadden de ouders dus - ondanks de verhuizing naar de kast in de boom - prima hun best gedaan. Na het ringen werden ze teruggeplaatst in de boomkast, zodat de ouders niet opnieuw de jongen hoefden te gaan zoeken.

We spraken af dat we over tien dagen in een andere (houten) schuur op het erf een nieuwe kast zouden plaatsen.

De boer wilde dan graag dat de nieuwe kast rechtstreeks tegen de wand werd geplaatst, zodat de uilen van buiten af de kast in konden en de schuur afgesloten kon worden zodat er geen uilen in de schuur konden komen.

Op 20 oktober hebben Jos en ik - deze keer m.b.v. een ladder en een heftruck - een nieuwe kast in de schuur geplaatst en de vier uilen uit de boomkast overgeplaatst. Een week later ontving ik foto's van de eigenaren, de jongen zaten al in de veren, opnieuw was het hun ouders dus gelukt ze te vinden. Operatie geslaagd! ■

Limburg

Tekst en foto's: Lex Verbeek

'Straterhof'

In het gehuchtje 'Straat', ten oosten van de gemeente Roermond, staat de boerenhoeve 'Straterhof', een nagevoeg vervallen boerderij met een paar stallen en een schuur voor hooiopslag. Het complex is ruim tweehonderd jaar oud en sinds lange tijd nauwelijks meer onderhouden. De goed 80 jaar oude alleenwonende boer werkt hier nu slechts nog hobbymatig en onderhoudt een paar paarden en koeien. Bovendien hebben enkele paardenliefhebbers hun paard hier ondergebracht en kunnen van hieruit regelmatig in de bosrijke omgeving paardrijden.

De boer ziet het niet zitten om zijn geld nog in de schuur te investeren voor renovatie en nu het nog kan, geniet hij daar liever zelf van. De voorgevel van de schuur is vorig jaar op last van de Gemeente Roermond met zware balken gestut, om te voorkomen dat deze ooit om zou vallen en daarmee gegarandeerd op de voor de boerderij liggende weg terecht zou komen.

Tekst: Hans Molenaar

Foto: Peter Boelee

Broedermoord

Voor de regio Tholen heten we onze nieuwe coördinator Cock en zijn controleurs van harte welkom binnen de groep.

Beveland heeft een geval van broedermoord meegemaakt. Een juveniele kerkuil ging even op bezoek bij de burens maar dit werd niet echt op prijs gesteld. Er werd geprobeerd om de gast naar buiten te werken, maar toen dat niet lukte is hij omgebracht door de kop eraf te trekken. Wat kan de natuur toch wreed zijn, en maar goed dat we niet alles zien.

Oost Zeeuws-Vlaanderen is met de hoogwerker op stap geweest om (te hoge) nestkasten te verplaatsen.

Het was voor een aantal kasten onverantwoord om deze te controleren.

Ook heeft de werkgroep sponsoring gevonden voor het leveren en zagen van materiaal voor het maken van nieuwe nestkasten.

De regio's Walcheren, Beveland en Oost Zeeuws-Vlaanderen hebben ieder hun eigen jaarverslag over 2014 gemaakt over hun regio. Deze jaarverslagen zijn te vinden op www.kerkuil.com.

En we vergeten natuurlijk niet dat dit alles door de vrijwilligers binnen de regio's van de kerkuilenwerkgroep tot stand is gekomen. Zonder hun inzet was dit allemaal niet mogelijk. Ook willen we de sponsors in de diverse regio's bedanken voor hun bijdrage. ■

Een goed muizenjaar: bij het schoonmaken van een van haar kasten trof de werkgroep 40 gemummificeerde muizen aan.

Deze schuur is een ideale broedplek voor kerkuilen. Het gebouw heeft boven in de voorgevel drie invlieggaten waar de uilen dankbaar gebruik van maken. Ongeveer 25 jaar geleden hebben we besloten om er een kerkuilenkast te plaatsen en wel op één van de hanenbalken. Bijna elk jaar wordt er succesvol gebroed en vliegt er een aantal jonge kerkuilen uit.

In de loop der jaren is er echter een probleemje met de uilenkast ontstaan; hij is namelijk niet meer van de bovenkant te openen om de jongen te kunnen ringen of om braakballen te verwijderen. Dit komt omdat de schuur 'leeft'.

De hanenbalk en het spantbeen, waar de kast tussen staat, scharen tergend langzaam in elkaar en drukken op de kast. Ik schat in dat het dak elk jaar ongeveer 1 mm inzakt, wat betekent dat na 25 jaar de kap 2.5 cm lager is gekomen. En dat is nu precies de breedte die het deksel opzij uitsteekt, waardoor deze muurvast is gaan zitten. De enige oplossing om de jongen te kunnen ringen is door ze via het gat, aan de voorkant van de kast, eruit te hengelen. Het schoonmaken van de kast via datzelfde gat is wel een heel pittige klus, zeker

De gestutte voorgevel.

De kerkuilenkast op de hanenbalk.

bij warm weer, maar voor deze vogels mag je wel wat over hebben. De kerkuilenkast weghalen en verplaatsen is geen optie omdat naar mijn gevoel de gehele kap nog overeind staat vanwege de aanwezigheid en ondersteuning van de betreffende kast, welke hiermee dus een bijzonder extra doel dient. ■

Verrassend veel velduilen in Friesland

Tekst: Romke Kleefstra

De veldmuis zette Friesland in 2014 letterlijk en figuurlijk op de kop.

Het leidde niet alleen tot een voortreffelijk jaar voor kerk- en ransuilen, maar het bracht ook een onverwachte invasie van broedende velduilen.

In het Friese binnenland waren we die eigenlijk al jaren kwijt als broedvogel en we moeten ver terug in de tijd willen we spreken over tientallen paren in boerenland.

Jaarlijks komen nog hooguit 30 paartjes velduil tot broeden in Nederland, waarvan de meeste in ons Waddengebied. Niet alleen in Nederland is de soort sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw afgenomen. Dat geldt voor heel Europa, zo ook de belangrijkste broedgebieden in Scandinavië en Rusland.

In de winter van 2013/2014 trok de stand van de veldmuis snel aan.

Polderdijken rond de Friese meren waren toen al verworden tot gatenkaas en ook in weilanden manifesteerden de muizen zich langs sloten en greppels. In april kwamen de eerste meldingen van alarmerende velduilen in boerenland en weidevogelreservaten en al gauw werden nesten gevonden.

Voor sommige nesten kwam de vondst te laat en werden ze uitgemaaid, andere nesten werden beschermd door stukken grasland niet te maaien. Uiteindelijk werden tenminste 43 paren vastgesteld in het Friese binnenland, waarvan sommige meerdere nesten produceerden. In het Friese Waddengebied zaten nog eens negen broedparen, waarmee Friesland op ruim 50 paren komt.

De verdeling over klei- en veengebied was fifty-fifty, maar driekwart van de paren broedde in intensief beheerde productielanden met Engels raaigras. Dat is anders dan vroeger toen de overgrote meerderheid in veenweiden broedden, liefst wat ruig en extensief beheerd. Overigens waren er wel zes paren die in reservaatgebied broedden, maar ook één broedpaar dat een maïsakker uitkoos.

De broedperiode was lang. De start van eerste eileg varieerde van half april tot de laatste dagen van juni, waardoor we tot in augustus jongen konden ringen. Door snel in te spelen op de situatie met boeren, vrijwilligers en ringers werden veel nesten gespaard en vlogen naar schatting 80 tot ruim 100 jongen uit, waarvan er 64 werden geringd. Hiervan is inmiddels één jong

Ruim 50 velduilpaartjes werden er het afgelopen seizoen alleen al in Friesland geteld! (Foto: André Eijkenaar)

teruggemeld en dat was meteen raak: geboren bij Akkrum en teruggevonden in het noorden van Denemarken.

Tijdens het zoeken van nesten en het ringen van jongen werden ook braakballen en prooien verzameld. Het aandeel veldmuis was bijna 100 procent! Bij een broedpaar aan het Sneekermeer observeerden we hoe het mannetje binnen vijf kwartier 13 veldmuizen ving voor zijn vijf jongen, enkel en alleen uit

drie percelen weiland die grensden aan het perceel waar ze broedden.

De onverwachte invasie van velduilen gaf het voorjaar voor enkele roofvogelringers een verrassende wending.

Van het ene op het andere moment waren het velduilen die de klok sloegen. Hoewel de muizenpiek op sommige plekken over zijn top is, wemelt het - op het moment van schrijven van dit artikel (februari 2015) - elders nog van de veldmuizen.

Wie broedverdachte velduilen of nesten van de soort vindt, wordt verzocht dit z.s.m. bij mij te melden. Ik breng u dan in contact met de ringer in de regio.

Het is daarnaast belangrijk de aanwezigheid van de velduilen te communiceren met de boer, want het vergroot de kansen van de uilen wanneer een flink stuk rond het nest niet gemaaid wordt. ■

Meldpunt Velduil Fryslân

Omdat in maart jl. het eerste nest van de velduil in Friesland alweer was gevonden is besloten een meldpunt in het leven te roepen: velduil@sovon.nl.

Wie velduilen in het voorjaar kraaien en roofvogels ziet wegjagen of velduilen boven zich hoort alarmeren (blafgeluid), heeft vermoedelijk te maken met een broedpaar. Hou dan in de gaten waar de uilen naartoe gaan en probeer te achterhalen wie de eigenaar of pachter is van het betreffende perceel waar de uilen rondhangen. Stel deze op de hoogte van de aanwezigheid van de velduilen, vraag wanneer er gemaaid wordt en meld het mogelijke broedgeval bij het Meldpunt Velduilen Fryslân. Ga niet meteen zoeken naar het nest om verstoring te voorkomen. Via het meldpunt worden de uilenbeschermers uit

de regio ingeschakeld om te kijken waar gebroed wordt en hoe het broedpaar beschermd kan worden.

Maatregelen die vervolgens genomen kunnen worden, is het uitsparen van een stuk van 40 x 40 meter rond het nest

indien gemaaid wordt. Om predatie door vossen, katten en honden te voorkomen kan eventueel dit stuk afgezet worden met een stroomhek. Voor het uitstellen van het maaien kunnen boeren een regeling treffen met de Provincie. ■

Een velduilennest.
(Foto: Romke Kleefstra)

Ook voor de ransuil was 2014 een topjaar!

Tekst en foto: André Eijkenaar

Broedgevallen van ransuilen zijn moeilijk te volgen door de onvoorspelbaarheid van de nestlocaties. Ze broeden in oude ekster- en kraaiennesten. Soms een aantal jaren op dezelfde plek maar vaak op steeds wisselende locaties. Het fotograferen van deze soort was altijd nog een grote wens. 2014 bleek een jaar te zijn waarin alle uilensoorten enorm productief waren. Het resulteerde voor mij in totaal in 14 nestlocaties van de ransuil. Drie daarvan heb ik een avond gevolgd.

Dit was in de takkelingenfase, de fase waarin de jongen het nest verlaten hebben en via bedelroepen contact houden met de ouders. Overdag zaten ze in de bomen te wachten om in de schemering tevoorschijn te komen. Ik ging daar dan al twee uren van te voren zitten. In die tijd zocht ik de rustplaats van de ouders op.

Soms zaten de jongen heel laag bij de grond. Als je ze naderde, zetten ze de vleugels uit (zoals een pauw zijn staart) en maakten een klakkend geluid. Indruk maken op een mogelijke vijand is het enige wat ze kunnen doen. Als je al eens een uil in de hand hebt gehad merk je dat het meer veer dan vlees is!

De jongen riepen vaak al een half uur voordat de ouders uitvlogen om te jagen. Met de kleine stompe vleugels konden ze maar kleine afstanden overbruggen, het was meer vallen dan vliegen. Door die verplaatsbaarheid was het nog best lastig om een keuze te maken welk jong te volgen. Vaak zat ik bij een prooioverdracht dan ook net verkeerd en was het moment voorbij. De beste foto's van ouders met prooi kreeg ik dan ook op een locatie waar nog maar één jong aanwezig was. Op de andere twee locaties bevonden zich vijf jongen.

Een voorbijkomende kat of hond wordt wel helemaal gevolgd.

Prachtig was het om de metamorfose te zien van een ransuil die overdag rustte en in de avond op jacht ging. Ook de buitende vluchten waren spectaculair. Bij onraad keften ze als hondjes. Vooral op honden en katten werd fel gereageerd. Dit merkte ik als ik de herfst- en winterroestplaatsen bezocht. Er zat vaak weinig actie in de uilen omdat ze nau-

welijks op mensen reageren, maar liep er een kat of hond voorbij dan werd die helemaal gevolgd. Hierbij was de wendbaarheid van de kop ook goed te zien. Inderdaad lieten de roestplaatsen een iets groter aantal ransuilen zien. Een geweldig jaar, hopelijk gevolgd door nog zo'n topjaar. Ik kijk er naar uit! ■

Muizen- en rattenbestrijding vanaf 1 januari 2015

Tekst: Nanning-Jan Honingh

Tot 1 juli 2016 mogen ongediertebestrijders en agrariërs buitenshuis nog rodenticiden gebruiken zonder licentie voor bestrijding van knaagdieren (muizen/ ratten).

Tot 1 januari 2017 is het nog mogelijk buiten de gebouwen ratten en muizen te bestrijden, mits daarvoor een licentie wordt aangevraagd.

Deze aanvraag kan alleen door gecertificeerde ongediertebestrijders worden aangevraagd.

Het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) heeft bepaald dat het per 1 januari 2015 jl. niet (meer) is toegestaan om muizen- en rattengif buitenshuis in te zetten. Binnenshuis of in gebouwen mag het wel, ook door agrariërs. Bij het buitengebruik van rodenticiden lopen roofvogels, uilen, huisdieren via doorvergiftiging een hoog risico. De belangrijkste reden voor de beperking is dat bij gebruik buitenshuis, de kans op resistentie bij muizen en ratten voor deze biociden/ rodenticiden wordt vergroot. Er is een aflever- en opgebruiktermijn van oude middelen van 3 (t/m 31 maart 2015), respectievelijk 6 maanden (t/m 30 juni 2015) volgens de oude voorschriften. Na overleg met de brancheorganisaties van plaagdierbestrijders heeft het Ctgb aangegeven dat onder specifieke voorwaarden het buitengebruik onder Integrated Pest Management (IPM) en certificering alsnog mogelijk zou kunnen worden. De brancheorganisaties werken nu aan een protocol in een overgangperiode tot 1 januari 2017. Dat houdt dus in dat alleen professionele gecertificeerde ongediertebestrijders deze bestrijding buitenshuis mogen uitvoeren. Agrariërs mogen dat dus niet.

Er zijn sinds 30 december 2014 vijf middelen toegestaan om naast binnenshuis ook buitenshuis muizen en ratten te bestrijden, maar alleen en geheel volgens de principes van IPM.

Als ik de informatie goed heb begrepen mag er dus uiteindelijk na 1 januari 2017 alleen door gecertificeerde ongediertebestrijders met licentie onder het IPM protocol buitenshuis ratten en muizen bestreden worden.

Mijn advies: wanneer een agrarisch bedrijf binnenshuis regelmatig rodenticiden gebruikt, zorg er dan voor dat de nestkast alleen van buiten is te bereiken door kerkuilen.

De uilen kunnen dan geen muizen of ratten eten die in het gebouw zitten.

Als er buiten en om de gebouwen wordt bestreden, kan dat binnenkort alleen door een erkende ongediertebestrijder. Waarschijnlijk doen ze dat dan met afvangkooien voor stervende ratten en muizen. Wanneer er desondanks 'gerotzoid' wordt met rodenticiden buiten om de gebouwen, dan zou ik de nestkast weghalen.

De ratten en muizen worden mogelijk resistent, waardoor er langer of meer gif nodig is. De uilen worden er op den duur slachtoffer van. ■

Bronnen: www.ctgb.nl; www.tenbrinke.nl; www.pestfree.nl; www.muizen-ratten-bestrijding.nl

NB Aan dit artikel kan geen enkel recht ontleend worden.

**IN EEN JAAR EET IK
1.500 KNAAGDIEREN**

**ALSTUBLIEFT
VERGIFTIG MIJN
ETEN NIET**

Gif doodt meer
dan alleen
knaagdieren

Laat de roofvogels
hun werk doen

www.kerkuil.com raptorsarethesolution.org

Deze poster is te downloaden via www.kerkuil.com (aangepast door Herman Rijnveld) en met toestemming van www.raptorsarethesolution.org

Tekst: Ruud Leblanc

Nieuwsbrief van 2014

Wederom zijn er 15.000 exemplaren van de 'Nieuwsbrief uilen 2014' verdeeld onder de vrijwilligers en kasteigenaren. Hierin stond een overzicht van de halvering van het aantal broedgevallen en maar liefst 14 bladzijden die gevuld waren met mooie bijdragen uit de verschillende regio's.

Een dankwoord voor de hofleverancier van de schitterende foto's, André Eijkenaar, is hier wel op zijn plaats. Ook de mooie plaat van de bosuil in het hart van het magazine was van André.

Erfvogelnieuwsbrief

Deze werd in 2014 voor het laatst veelvuldig verspreid bij de kasteigenaren door de vele vrijwilligers. Dit blad is vervangen door een boek: Natuur aan huis. Te koop bij Vogelbescherming Nederland (VBN).

Nestkaart

Via dit project van Sovon komen de beste broedbiologische gegevens binnen. Daarom streeft de Stichting er naar om zoveel mogelijk gegevens in te voeren en zal er ook in 2015 aandacht aan besteed worden.

Ondersteuning

Ook in 2014 zijn we zowel financieel als fysiek ondersteund door Vogelbescherming Nederland. Verder ontving de Stichting € 7400,- aan giften en donaties. De donateurs blijven een belangrijk onderdeel van de financiering van onze uitgaven.

Website

De website www.kerkuil.com heeft in 2014 bijna 33.000 virtuele bezoekers gehad, waarvan er 30.047 uit Nederland, 1.687 uit België, 230 uit Duitsland, 228 uit Frankrijk, 219 uit Amerika en enkele honderden uit overige landen kwamen. Dat zijn er zo'n 90 per dag!

Aan iedereen, die het kerkuilenbeschermingswerk een warm hart toedraagt

Ondersteun ons werk door een éénmalige gift op rekening nummer NL23 RABO 0344 2321 74 t.n.v. Kerkuilenwerkgroep Nederland te Hoorn onder vermelding van uw naam en adres (dan sturen wij u een Nieuwsbrief Uilen).

Of word donateur via onze website www.kerkuil.com.
We zijn blij met elk bedrag! Alvast bedankt.

ANBI-RISN: 816866570

Het is voor ons interessant om te kunnen zien hoe de bezoekers op de website terechtkomen, via andere sites, en met welke zoekwoorden er gezocht wordt. Daarom is deze van onschatbare waarde als communicatiemiddel.

Veel mensen komen zo terecht bij de regiocoördinator van hun eigen gebied. De webcam die in het bedrijfsgebouw van It Fryske Gea in Eernoude is geplaatst is via www.kerkuil.com te bekijken.

Social media

SKWN heeft een eigen facebook pagina. Het aantal leden neemt gestaag toe.

Dutch Bird Fair

Op de Dutch Bird Fair op de terreinen van Staatsbosbeheer aan de rand van de Oostvaardersplassen was de Kerkuilenwerkgroep Nederland met een stand aanwezig op 23 en 24 augustus. Er werd veel informatie uitgewisseld aan de geïnteresseerde bezoekers.

Sovondag

Op 29 november 2014 werd onze stand weer goed bezocht. Het lijkt ieder jaar drukker te worden op de Sovondag.

Ringersbijeenkomsten

Naast de certificering in vogelasiel 'De Fûgelhelling' zijn er nog twee bijeenkomsten in het veld geweest, in de regio

Lauwersmeergebied (tussen Dokkum en Lauwersmeer op vijf locaties) en in Oost-Friesland. Hier lag de nadruk op het vangen, ringen en vastleggen van de biometrische gegevens.

Digitale nieuwsbrief

In 2014 zijn we gestart met een digitale nieuwsbrief.

Geïnteresseerden kunnen zich hiervoor aanmelden door een mailtje te sturen naar digitalenieuwsbrief@kerkuil.com.

Beleef de Lente

In 2015 doet de kerkuil weer mee met de webcams van VBN op www.beleefdelente.nl.

Het achterliggende doel is om sponsoring te krijgen voor het marter-proof maken van nestkasten. De steenmarter verspreidt zich steeds meer.

Laten we hopen dat er veel kijkers zijn die ons hiervoor financieel willen ondersteunen. Door deelname aan Beleef de Lente is de subsidie van VBN voor dit jaar namelijk weggevallen.

Landelijke Uilendag

Op het moment van schrijven zijn de voorbereidingen voor de Landelijke Uilendag, die op **10 oktober 2015** in Meppel plaats zal vinden, in volle gang. We hopen weer een mooi programma te kunnen presenteren. ■

